

วิธีการสอนกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หรือผู้เรียนวัยการศึกษาจากระบบโรงเรียน

หลักการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ลึกลับซับซ้อน ซึ่งมิได้หมายถึงการได้รับความรู้และทักษะเท่านั้น แต่ยังหมายถึงทัศนคติและค่านิยมด้วย แม้ว่าสิ่งที่อธิบายหรือการที่จะให้คำจำกัดความการเรียนรู้ได้ยากมากก็จริง แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่ว ๆ ไปว่า การเรียนรู้นั้นหมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร ซึ่งเกิดขึ้น อันเป็นผลของกิจกรรมหรือประสบการณ์

การเรียนรู้กันชอบขำกว้างขวางกว่าคำว่า "การศึกษา" การเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นนอกขอบข่ายของการศึกษา คือ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกโอกาสและอาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญก็ได้ แต่คำว่า "การศึกษา" นั้นหมายถึงการคัดเลือกการเรียนรู้อย่างมีระบบ มีเป้าหมาย และต่อเนื่องกัน ดังนั้น การคัดเลือกการเรียนรู้อให้เป็นการศึกษานั้น จะทำให้เกิดประสิทธิภาพของการได้รับทักษะ ความรู้ ที่ค้นคิดดีกว่าการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ

เพาเวลและเอเคอร์⁽¹⁾ ได้อธิบายหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดังต่อไปนี้

ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าถ้าเขาได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ๆ ยิ่งผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมมากในรูปของการอภิปรายหรือกระบวนการหมู่พวก หรือได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ใดๆ เขาจะก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้นั้นมากยิ่งขึ้น

ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้เร็วถ้าใช้อุปกรณ์ที่เขาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที เด็ก ๆ ถูกสอนให้เรียนในเรื่องที่จะมีประโยชน์ต่อเขา ".....เมื่อเขาโตขึ้น....." นักศึกษาผู้ใหญ่เขาโตแล้ว เขาจะสามารถรับข่าวสารหรือความรู้ได้เร็ว ถ้าหากเป็นวารสารหรือความรู้ที่เขาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในวันนี้

¹Powell, Toni and Aker, George F. Teaching and Learning in Adult Basic Education. Tallahassee : Florida State University, 1973

ต้องเข้าใจพื้นฐานและความจำเป็นของผู้ใหญ่ เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจเพื่อการเรียนรู้อย่างเข้าใจมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ผู้ใหญ่ที่ด้อยโชคมักจะคิดว่าเขามีความสามารถทางการเรียนน้อย ความเชื่อนี้จะได้เห็นได้จากทัศนคติของเขาต่อห้องเรียนและต่อตัวเขาเอง เพราะฉะนั้น ภารกิจขั้นต้นของครูหรือ "ผู้อำนวยความสะดวก" ได้แก่ การสร้างกำลังใจต่อการเรียน ฉะนั้น เขาอาจจะเลิกความตั้งใจก่อนเข้าห้องเรียน

จงสร้างประสบการณ์ทางบวกโดยให้ผู้ด้อยโชคประสบความสำเร็จในบทเรียนขั้นต้นก่อนที่จะขึ้นบทใหม่ เพราะความสำเร็จจะนำไปสู่ความสำเร็จ และความล้มเหลวจะนำไปสู่ความล้มเหลวต่อไป

ส่งเสริมให้ผู้ใหญ่เรียนไปตามกำลังความสามารถของตน (ไม่เร่ง) ตามความสนใจ และสามารถหาคำตอบต่อปัญหาของเขาเองให้ได้ แม้ว่าผู้ใหญบางคนอาจจะชอบระบบเผด็จการ แต่การเรียนรู้ที่แท้จริงจะไม่เกิดขึ้นจากการบังคับ ครูควรกระทำตนเป็นแหล่งวิชาที่จะแนะแนวทางเพื่อการอภิปราย หรือเพื่อการแก้ปัญหา แต่ครูไม่ควรเป็นผู้ที่ให้คำตอบทั้งหมด หรือพยายามตอบ ทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ไม่แน่ใจนัก

จงสร้างความพร้อมแก่ผู้เรียน เพื่อให้เขาสบายใจ อย่าให้ลำบากใจเหมือนกับที่เขาเคยประสบในครั้งก่อน ๆ ระวังอย่าเน้นการฝึกฝนโดยใช้อุปกรณ์หรือเนื้อหาที่ไม่มีความหมายในชีวิตของเขา จะทำให้เขาเชื่อการเรียนเหมือนกับที่เขาเคยเชื่อการเรียนครั้งก่อน ๆ มาแล้ว

จงให้รางวัลคนที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ แต่พยายามอย่าให้เขารู้สึกว่าเขาถูกลงโทษเพราะความผิดหรือเขาทำแบบฝึกหัดไม่ถูก การให้รางวัลทางใจหรือทางคำพูดหรืออื่น ๆ ก็ดีควรกระทำคนที่ผู้เรียนทำดีเพราะจะช่วยให้เขารู้สึกอยากทำต่อไปสันโด การลงโทษผู้ใหญ่ที่ทำ ให้เขาเสียใจก็จะทำให้เขาขยาด เกสยด อายากหลีกเลี่ยงหรือไม่อยากร่วมต่อไปด้วย

จงเตือนและทบทวนเหตุผลและเป้าหมายของการเรียนเป็นระยะ ๆ ผู้ใหญ่ควรจะรู้ และเข้าใจขั้นตอนในการเรียนที่จะไปสู่เป้าหมายของเขา และรู้ว่าเขาจะต้องทำอะไรอย่างไร เพื่อไปสู่ความสำเร็จนั้น ๆ ถ้าเขาจงหรือลืมเป้าหมายเดิมว่าเขากำลังเรียนเพื่ออะไร และเรียนทำไม เขาอาจจะหมดความสนใจและหยุดกลางคันได้ (1)

วิธีการเรียนรู้ (2)

ผู้เรียนวิชาการศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่ในระบบโรงเรียน มักจะมีทัศนคติที่ไม่ดีหลายอย่าง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าไม่มีโอกาสได้เข้าโรงเรียนมาก่อนหรือเคยเข้าเรียนแต่เรียนไม่จบ เช่น ไม่อยากเข้าเรียน รู้สึกว่ามีปมด้อยหรือมีความรู้ไม่พอ มักจะมีความท้อแท้ง่ายและออกจากโรงเรียน ไปทั้ง ๆ ที่ยังไม่จบ และมีความรู้สึกว่าคุณครูคือผู้ประหลาดประหลาดประหลาดและไม่เข้าใจเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของการศึกษาในชีวิตประจำวัน

วิธีการใช้ปัญหา เป็นศูนย์กลาง (Problem-centered Approaches)

แรงจูงใจจะทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในการเรียนจะกระทำได้ดีก็โดยส่งเสริมให้ผู้ใหญ่เชื่อในความสามารถของตนเอง และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการหาความรู้ที่เกี่ยวกับปัญหานั้น การอภิปรายกลุ่ม และการคิดเป็นสิ่งที่เป็นเรื่องสำคัญมากเพราะจะทำให้ผู้ใหญ่ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวอย่างเต็มที่เกิดความเชื่อเป็นพื้นฐานเสียก่อนนั้นคือครูและกลุ่มจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นต่อกันเสียก่อน

¹ Ibid., p. 21-23.

² ไอลรา ศิริฉวีวณิช. แนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในระบบโรงเรียน กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2525, หน้า 25-28.

แนวคิดเรื่องการศึกษาเป็น

ในปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ.2513) กระทรวงศึกษาธิการของไทยได้เริ่มทดลองโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเปิดเสรีและการวางแผนครอบครัวขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำภารกิจเร่งด่วนสองประการคือเพื่อส่งเสริมให้ชาวนายอมรับเอาความรู้ใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และให้ความรู้ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ

หลักสำคัญของโครงการที่ทำกันอยู่ในประเทศไทยนี้ก็คือ มุ่งให้เกิดความกลมกลืนและเข้ากันได้ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เพราะความเคร่งเครียดทางร่างกายและจิตใจอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างค่านิยมหรือแรงดลใจของคนกับสภาพแวดล้อมจะทำให้ไม่บรรลุตามเป้าหมายนั้นได้ แต่ความล้มเหลวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนสามารถเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้ หรือสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

วิธีการตามแนวปรัชญาและหลักปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันนี้ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ซึ่งเป็นรองอธิบดีกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเรียกว่า คิดเป็น คำว่า คิดเป็น นี้แปลตามตัวว่าสามารถคิด หรือคิดได้ ซึ่ง ดร.โกวิทได้นำไปใช้สำหรับการฝึกอบรมครูในโครงการศึกษานอกโรงเรียนของไทย คำว่าคิดเป็นนี้อาจจะอธิบายได้ว่าเป็นการคิดอย่างวิจรณาและรู้จักแก้ปัญหา ส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้นั้น ดร.โกวิท ได้อธิบายออกมาในทางปฏิบัติว่า "คนคิดเป็นจะรู้จักคิดแก้ปัญหาในชีวิตได้อย่างมีระบบ จะสามารถพิจารณาสาเหตุของปัญหาสามารถรวบรวมข้อมูลและทางเลือกต่าง ๆ รู้จักเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียโดยอาศัยค่านิยม ความสามารถและสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง และทราบว่าจะเลือกเอาวิธีแก้ปัญหาอันไหนจึงจะเหมาะสม" (1)

¹Kowit Varapipatana, "The khit-Pen Man" World Education Reports 8 (1975), p.2

คนไทยเป็นพุทธศาสนิกชนและวัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่ได้มาจากศาสนาของพุทธศาสนา ความทุกข์ซึ่งมีสาเหตุมาจากความยากจนและการด้อยพัฒนา เป็นสิ่งที่เข้าใจกันดีอยู่แล้ว แต่ ดร.โกวิท กล่าวว่าการที่คนยอมรับและปฏิบัติตามยังไม่แพร่หลายก็คือหลักวิธีการที่จะดับทุกข์หรือแก้ปัญหา เพราะเขามักจะพยายามลืมความทุกข์นั้นเสีย และพูดว่า ไม่เป็นไร ซึ่งคำว่าไม่เป็นไรนี้ ทำให้คนไม่ยอมทำอะไร แต่ปล่อยให้มันเป็นไปตามสภาพหรือตามยถากรรม จึงขัดต่อสิ่งที่จะทำอะไรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมา ยิ่งเมื่อใช้คำไม่เป็นไร เร็วเท่าไรก็หมายความว่าคนนั้นไม่มีความรับผิดชอบที่จะทำอะไรแม้แต่น้อย แต่ในทางตรงกันข้าม คนคิดเป็นจะมีความรู้สึกรับผิดชอบที่จะใช้พลังของความเป็นมนุษย์วิเคราะห์ และค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

ดังนั้น การวิเคราะห์ปัญหาและค้นหาคำตอบ แทนที่จะปล่อยให้ตามยถากรรม จึงเข้ากับหลักปรัชญาการคิดเป็น ฉะนั้น บทบาทของนักการศึกษาคือช่วยให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาเพื่อให้เกิดความกลมกลืนภายในตัวผู้เรียน

นักการศึกษาผู้ใหญ่ เชื่อว่าช่องว่างหรือปัญหาในเรื่องความรู้และการขาดทักษะในการทำงานไม่ใช่อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาชนบท แต่ที่เห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญคือผู้ใหญ่ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงและไม่ยอมเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การขาดประสบการณ์ในการเสี่ยงที่จะทำอะไรสำเร็จทำให้ผู้ใหญ่ตีค่าตัวเองในฐานะ เป็นผู้มาในการเปลี่ยนแปลงต่ำ หรือไม่เห็นทางว่าตัวเองจะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น สิ่งที่เราต้องการคงจะไม่เกิดขึ้นจากการให้ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงง่าย ๆ เท่านั้น แต่วิธีที่จะให้ความรู้และผู้เรียนพบกันจะต้องเป็นประสบการณ์ซึ่งสร้าง และเสริมแรงจิตใจให้เกิดความรับผิดชอบขึ้นมาดีกว่า

ฉะนั้น ทำอย่างไรจึงจะให้หลักสูตรซึ่งเน้นปัญหาในชีวิตประจำวันเพื่อจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในจิตใจของผู้เรียนได้ ทำอย่างไรจึงจะสนองสิ่งท้าทายและความต้องการเฉพาะของผู้เรียน สำหรับโครงการศึกษาผู้ใหญ่หรือนอกระบบโรงเรียนที่จัดอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทนั้นถือว่าผู้ใหญ่ไม่ใช่เด็กเรียนโดยอาชีพ แต่เป็นชาวไร่ชาวนา ชาวประมง เป็นแม่บ้าน หรือเป็นแม่ค้า เขามีปัญหาของตัวเองพอแล้ว เช่น เครื่องสูบน้ำไม่ทำ

งาน คีตรุพีชกินข้าวกล้าในนา ลูกไม้ล้มบาย ฯลฯ ดังนั้น วิธีการในการศึกษาศึกษาสำหรับผู้ใหญ่และเยาวชนในชนบทจึงเน้นปัญหาแท้จริง และใกล้ตัวผู้เรียน เป็นสำคัญ" (1)

วิธีการเข้าใจตนเอง (Self-Actualizing Approaches)

การศึกษาเพื่อให้เข้าใจตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ละอริบายได้ยาก ซึ่งคานี แมลโลว์เป็นคนอธิบายถึงความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ก็คงเหมือนกับความสำเร็จของงานซึ่งจะต้องมาจากประสบการณ์ ตัวอย่างการศึกษาวิธีการเข้าใจตนเอง ได้แก่ การอบรมปฏิบัติการครูสองแห่งด้วยกัน แห่งแรกคือการอบรมซึ่งอำนวยความสะดวกโดยอันโตนิโย ซันติเอโก และ คอนนี มาเดอริก ตามโครงการฟื้นฟูชนบทฟิลิปปินส์ หรือ Philippines Rural Reconstruction Movement (PRRM) ซึ่งจัดให้มีขึ้นที่เมืองนูวา เอชีวา ประเทศฟิลิปปินส์⁽²⁾ และอีกแห่งคือการอบรมที่ เฮนรีลัทธิเทกเดิลเมนต์ เฮาส์ ที่นิวยอร์ก การประชุมทั้งสองครั้งนี้เกี่ยวกับการฝึกอบรม และพัฒนาอุปกรณ์และวิธีเรียนแบบใหม่

การทดลองในภาคสนามของการอบรมที่ฟิลิปปินส์นั้นได้มีการสำเร็จในระดับหมู่บ้านและให้ผู้เข้าอบรมได้ประเมินผลแบบเรียนของกันและกัน ได้มีการใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ในการวัดผลประสิทธิผลและเปลี่ยนแปลงเป็นครูและผู้ประเมินผลด้วย

แต่การประชุมปฏิบัติการที่ เฮนรีลัทธิเทกเดิลเมนต์ ได้จัดฝึกกันออกไป เพราะเป็นการอบรมนักส่งคำสั่ง เคารวะและใช้วิธีการสอนกันเองเป็นสำคัญ จากการทดสอบอันหนึ่งพบว่าปัญหาเบื้องต้นในการศึกษาจะทราบได้จากการอภิปรายกลุ่มเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ปรึกษากลุ่มมีบทบาทเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

¹Ibid., p. 3.

²โลรา คีร์นิวาซัน แนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในระบบโรงเรียน
กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2525 หน้า 50-54.

ลักษณะสำคัญประการของการศึกษา เพื่อให้เข้าใจตนเอง

ลักษณะสำคัญของการศึกษา เพื่อให้เข้าใจตนเองทั้งสี่ประการต่อไปนี้จะทำให้เข้าใจ
วัตถุประสงค์และแนวคิดของวิธีการนี้

1. วิธีการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากการศึกษาของคาร์ล โรเจอร์ส เรื่อง การ
ศึกษา เพื่อให้เข้าใจตนเองนั้น จะเริ่มจากความเชื่อที่ว่าเราสามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองได้
ล้มเหลวตามที่เชื่อในเรื่องนี้ก็คือโอกาสในการสำรวจหรือค้นพบตัวเอง เช่น ประสบการณ์ในการจะ
ช่วยให้เกิดหรือสร้างความสามารถอันนี้ขึ้นมา หน้าที่สำคัญของผู้ให้ความสะดวกในการเรียนหรือ
ครูก็คือทำให้ตัวผู้เรียน ได้มีโอกาสแสดงบทบาทเหล่านั้น และส่งเสริมให้เขาได้คิดแสดงความรู้สึก
อย่างมีอิสระ วิธีการนี้ครูจะต้องยอมรับว่าตนเองไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้คอยบอกผู้เรียนทุกอย่าง และ
ในขณะที่ตัวนักเรียนจะต้องสามารถดึงเอาความสามารถของการเป็นผู้นำ ส่งเสริมความเป็นผู้นำของ
ผู้เรียนและส่งเสริมความคิดริเริ่มในทางที่ดีของผู้เรียนด้วย

2. การเรียนจากเพื่อน วิธีการเข้าใจตนเองจะเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจ
ซึ่งกันและกันระหว่างครูกับกลุ่มผู้เรียน ความไว้วางใจเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม
ถ้าไม่มีสิ่งนี้ การมีส่วนร่วมของกลุ่มก็จะไม่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากมีการระแวงสงสัย
ซึ่งกันและกัน ในการเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ครูจะต้องคิดว่าผู้เรียนเป็นเสมือนเพื่อน (Peers)
และสร้างบรรยากาศของการยอมรับซึ่งกันและกันตลอดเวลาเรียน ครูจะต้องจริงจังต่อความ
สัมพันธ์อันนี้และพยายามช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทสำคัญหรือที่เด่น ๆ

3. การส่งเสริมให้รู้จักตนเองในทางที่ถูกต้อง ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการ
การศึกษาการเข้าใจตนเองก็คือการมีภาพรู้สึกระหว่างตนเอง (Self-concept) หรือวิธีซึ่งคนเราเห็น
ตัวเองและเห็นว่าตนเองเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยแค่ไหน

เดวิด แมคเคลแลนดท์ กล่าวว่า มีสิ่งที่สามารถจะอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ด้าน
ต่าง ๆ ของตัวเองอยู่มากมาย และความสัมพันธ์จากระบบตัวเอง (Self system) นี้อาจจะไป

ขัดขวางความที่จะทำอะไรให้สำเร็จ เช่น เรามักจะพบบ่อย ๆ เมื่อได้ทำงานกับผู้ใหญ่ว่า นักการศึกษา มักจะเน้นวิธีแก้ปัญหาตามสภาพแวดล้อมโดยมองจากภายนอก เมื่อองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแท้จริง ซึ่งก็อาจจะมีความสัมพันธ์กับสภาพต่าง ๆ มากมายนั้นอยู่ภายใน

การศึกษาเพื่อให้อุทิศตนเอง เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงจะดีที่สุดก็ต่อเมื่อได้เกิดขึ้นจากภายในตัวเรา เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการแสดงความสามารถของตนเองออกมา และสนับสนุนการใช้ตัวเองอย่างมีความเชื่อมั่นมากขึ้น เพราะฉะนั้น การศึกษาเพื่อให้อุทิศตนเองจึงให้สิ่งเร้าที่จะช่วยส่งเสริมความริเริ่มของผู้เรียน การศึกษาเพื่อให้เข้าใจตนเองจะให้โอกาสผู้เรียนมีประสบการณ์ในการประเมินตนเองในแนวใหม่อย่างถูกต้อง และมีความเต็มใจที่จะแสดงความคิดเห็นซึ่งแตกต่างออกไปจากเพื่อน ๆ ในกลุ่ม

4. การมีจินตนาการสร้างสรรค์ การศึกษาเพื่อให้เข้าใจตนเอง เน้นในเรื่องการสร้างสรรค์ในที่นี่หมายความว่า การใช้จินตนาการหรือฝึกคิดเลยออกไปจากการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงตามเหตุและผล ในโครงการหลายโครงการซึ่งจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนที่มีแรงจูงใจต่ำโดยเน้นการแก้ปัญหานั้น สิ่งที่น่าหนักใจคือความรู้ความเข้าใจปัญหาและการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้

ในการพัฒนาชนบทซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์อย่างมาก สังคมชนบทดั้งเดิมนั้นมักจะทำอะไรให้เหมือนกัน แทนที่จะคิดทำสิ่งใหม่ ๆ จะไม่ค่อยมีการริเริ่มสร้างสรรค์ หลักสำคัญของการพัฒนาชุมชนชนบทนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับคนภายนอกมากเท่ากับคนภายในชุมชนที่มีแนวคิดจะพัฒนาชนบท ซึ่งในขณะมีโครงการการศึกษาผู้ใหญ่บางเรื่องก็ได้พยายามส่งเสริมผู้เรียนมีความสามารถในการคิดจินตนาการและให้อุทิศกันไปใช้ได้ การศึกษาเพื่อให้อุทิศตนเอง จะใช้วิธีการและอุปกรณ์ซึ่งสามารถช่วยให้แต่ละคนหรือกลุ่มได้ค้นพบวิธีการแก้ปัญหาชีวิตใหม่ ๆ เครื่องช่วยหรืออุปกรณ์เหล่านี้อาจจะเป็นเพียงวัตถุติดบ่วง ๆ ซึ่งผู้เรียนสามารถสร้างและตีความหมายได้เองตามสภาพที่เป็นจริงในขณะนั้น หรือในอนาคต ผู้เรียนแต่ละคนอาจจะใช้อุปกรณ์เหล่านี้แสดงความคิด

เห็นเฉพาะของตัวเองออกมา ดังนั้น ถ้ามีการกระตุ้นความคิดและการสื่อความหมายจากผู้เรียน อาจ
จะนำไปใช้ประกอบเป็นเนื้อหาวิชาที่จะศึกษาในชั้น เริ่มต้นได้

จิตวิทยา เกี่ยวกับผู้ใหญ่

การตัดสินผู้ใหญ่ นั้น ผู้ตัดสินจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงลักษณะของผู้ใหญ่ทั้งทาง
ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม โดยเฉพาะในปัจจุบันเราถือว่าครูไม่ใช่ผู้สอน ครูไม่ใช่ผู้ให้ความรู้
โดยตรงแก่นักเรียน แต่ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวทาง เป็นผู้คัดสรรภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียน
เกิดความเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของผู้เรียนเอง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ครูต้องมีความเห็นใจ
เกี่ยวกับตัวผู้เรียนเป็นประการแรก

เนื่องจากการศึกษาผู้ใหญ่ในรูปแบบเรียนนั้น ในประเทศของเราครูโรงเรียนผู้ใหญ่ส่วน
มากเป็นครูที่สอนเด็ก มีความชำนาญในการสอนเด็ก รู้หลักจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็ก ถึงแม้ในต่างประเทศ
ก็มีลักษณะเดียวกัน ดังนั้น ครูสอนผู้ใหญ่มักนำวิธีสอนที่เคยใช้กับเด็กมาใช้กับผู้ใหญ่ หลักสูตรวิธีการ
สอน อุปกรณ์ ตลอดจนจนถึงการวัดผล ก็เรียนแบบที่เคยใช้กับเด็ก จึงทำให้การเรียนของผู้ใหญ่ได้ผล
ไม่ดีเท่าที่ควร ด้วยเหตุเช่นนี้การที่จะเข้าใจผู้ใหญ่ได้ดีทางหนึ่งก็คือการศึกษาถึงความแตกต่าง
ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ซึ่งอาจสามารถทำให้ครูที่เคยรู้เรื่องเด็กดีแล้วเกิดความเข้าใจผู้ใหญ่ดีขึ้น และ
ในที่สุดก็สามารถปรับปรุงการสอนของตนได้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนคือผู้ใหญ่ได้ล้มความ
มุ่งหมาย

ด้านจิตวิทยาจิตใจของผู้ใหญ่มีความแตกต่างจากเด็กอยู่หลายประการ ความคิดที่มีต่อสิ่ง
ต่าง ๆ ในแง่ของความตีความชั่ว เป็นสิ่งที่ยังแน่นมากกว่า ยากที่จะเปลี่ยนแปลง เพราะผู้ใหญ่ได้
ผ่านประสบการณ์มานาน จนสามารถสร้างความรู้สึกฝังแน่นในจิตใจ ความสำเร็จ ความล้มเหลว
ในชีวิต เป็นสิ่งที่สร้างความรู้สึกแก่ผู้ใหญ่อยู่ได้นานกว่าเด็ก ดังนั้น การที่จะเปลี่ยนแปลงความคิด
ความรู้สึกของผู้ใหญ่ในสิ่งใหม่ ๆ ในการเรียนรู้จึงต้องใช้เวลาอันยาวนาน จึงให้ผู้ใหญ่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ
ให้รวดเร็ว เช่นเดียวกับการเรียนรู้ของเด็กจึงเป็นการย

ในแง่ความรู้สึกเกี่ยวกับเวลา ผู้ใหญ่จะมีความรู้สึกแตกต่างจากเด็กในแง่ที่ผู้ใหญ่เมื่อคิดหรือเรียนรู้อะไรก็ประสงค์ที่จะนำสิ่งนั้นไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ ได้ เพื่อจะได้เห็นผลจริง ๆ ตามหลักการเรียนรู้ แต่เด็กจะมองไม่เห็นในสิ่งที่น่าไปใช้ในอนาคต

ความรู้สึกของผู้ใหญ่ที่ผิดต่อครูก็แตกต่างจากเด็ก ผู้ใหญ่มาเรียนนั้นมีฐานะทางการเงินสังคม อาวุโสทางด้านอายุ ซึ่งไม่เหมือนกันเมื่อเทียบกับครู อาจจะด้อยกว่าหรือดีกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนบางครั้งอาจเป็นน้อง เป็นพี่ หรือป้า อา เมีย เมื่อเป็นเช่นนี้ การปฏิบัติตัวของครูในบางโอกาสอาจอยู่ในฐานะเป็นครู หรือบางครั้งเป็นสมาชิกของกิจกรรมที่จัดขึ้น การที่จะให้ผู้ใหญ่มีสภาพเหมือนเด็กมักเรียนอยู่ตลอดเวลาที่ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นอย่างมาก

ความรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่และการตัดสินใจตนเอง ผู้ใหญ่ทำได้ดีกว่าเด็ก ผู้ใหญ่ต้องมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง และตัดสินใจเลือกแนวทางด้วยตนเอง และการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับหมู่คณะ ส่วนเด็กนั้นขึ้นกับการที่เคยได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่และผู้เกี่ยวข้อง การตัดสินใจและการเลือกแนวทางปฏิบัติยังทำได้ไม่ดีพอ โดยเฉพาะในวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการเลี้ยงดูอบรม

ลักษณะความสำคัญของผู้ใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับเด็ก การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับจิตวิทยาของผู้ใหญ่และเด็กในประเทศไทย ยังน้อยมาก ความรู้ในเรื่องนี้มักได้จากประสบการณ์ของครูเอง เป็นส่วนใหญ่ หรือมิฉะนั้นก็โตมาจากการศึกษาค้นคว้าโดยเฉพาะ ดังนั้น เรื่องเกี่ยวกับจิตวิทยาผู้ใหญ่จึงยังอยู่ในขั้นเรียนเริ่มต้นเท่านั้น ครูโรงเรียนผู้ใหญ่จำเป็นต้องพยายามสังเกตพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะสำคัญของระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ประกอบไปด้วย แต่มีข้อควรระวังสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ลักษณะสำคัญของผู้ใหญ่ที่กล่าวต่อไปนี้ คือว่าเป็นลักษณะกลาง ๆ ล้วนรวม ความจริงแล้วผู้ใหญ่แต่ละคนย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไป มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง

ทางร่างกาย

วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต หลังจากนั้นเมื่อเข้าวัยผู้ใหญ่ สภาพร่างกายจะค่อย

เสื่อมีไปตามลำดับ ประสาทสัมผัสที่เคยเป็นสื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น ตา หู คอ จมูก นั้น มีสภาพเสื่อมได้ ผู้ใหญ่มักมีโรคภัยไข้เจ็บประจำตัว ความต้องการทางร่างกายเกี่ยวกับอาหาร การกินก็แตกต่างกันไปจากเด็กมาก

ความเสื่อมโทรมทางด้านต่าง ๆ ข้างต้น มิได้หมายความว่า จะเป็นอุปสรรคในการ เรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่อ่านหนังสือจำนวนมากยังมีความจำเป็นจะต้องศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ทันกับความต้องการ ความเปลี่ยนแปลงของตนกับสังคม สมรรถภาพการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่าง อาจเป็นได้ 3 ทาง คือ

1. การไม่ได้ใช้หรือการไม่ได้ปรับปรุงความสามารถเพิ่มเติมให้ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ
2. โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนได้
3. การขาดความสนใจในการเรียน

ดังนั้น หากผู้ใหญ่ได้รับการปรับปรุงข้อบกพร่องทั้ง 3 ประการแล้ว การเรียนของผู้ใหญ่จึงมีสมรรถภาพขึ้น

ทางด้านอารมณ์

ผู้ใหญ่ีอารมณ์มั่นคงกว่าเด็ก แต่เมื่อผู้ใหญ่มาเข้าเรียนหรือเปลี่ยนแปลงฐานะมาเป็น ผู้ฟัง เป็นสิ่งใหม่ในชีวิต ผู้ใหญ่บางคนเคยประสบความล้มเหลวในชีวิตการเรียนเมื่อเข้ามาเป็น นักเรียนก็เกิดความกลัวว่าจะเรียนไม่ได้ดีเท่าที่ควร การทดลองต่าง ๆ ของครูที่ใช้ในการประเมินผล สิ่งต้องระมัดระวังการอธิบาย การตอบคำถามของครูในชั้นเรียนผู้ใหญ่กลัวไม่ถูกต้อง และเกิดความอายต่อครูและเพื่อนผู้ใหญ่ด้วยกัน

ทางด้านสังคม

ผู้ใหญ่ีประสบการณ์มากกว่าเด็ก ผู้ใหญ่เคยผ่านชีวิตครอบครัวในฐานะพ่อแม่ เคยผ่าน ชีวิตการทำงานในฐานะตำแหน่งและความรับผิดชอบต่าง ๆ มาแล้ว ประสบการณ์เหล่านี้ย่อมกล่าวได้ว่า

นอกจากมีมากกว่าเด็กแล้ว ผู้ใหญ่ยังได้พบเรื่องราวต่าง ๆ มากชนิดกว่าเด็ก ประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้ใหญ่ได้รวบรวมไว้เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เหมือนกัน สิ่งที่พบเห็นเช่นเดียวกัน ผู้ใหญ่แต่ละคนยังถือเป็นของตนเองไม่เหมือนกันคือมองสิ่งต่าง ๆ ไปคนละแง่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคำนิยมของแต่ละบุคคล ประสบการณ์เดิมที่ได้จากสังคมผู้ใหญ่บางอย่างเป็นประโยชน์ ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ใหม่ ๆ ได้ดี แต่บางอย่างอาจบั่นทอนและขัดขวางการเรียนรู้

การปรับปรุงการเรียนรู้ การสอน ให้เหมาะสมกับผู้ใหญ่ เมื่อทราบลักษณะสำคัญบางประการของผู้ใหญ่ ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมแล้ว ครูซึ่งรับผิดชอบส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยให้สอดคล้องกับลักษณะความต้องการของผู้ใหญ่ จึงใคร่ขอเสนอแนะดังนี้

1. โຕะ เก้าอี้ ควรให้เหมาะสมกับผู้ใหญ่ ควรหลีกเลี่ยงโຕะของเด็กที่จะนำมาใช้ในชั้นเรียนของผู้ใหญ่
2. กระดานดำ แล่งสว่าง ขนาดของตัวหนังสือ ควรให้ชัดเจน เพราะประสาทสัมผัสของผู้ใหญ่เสื่อมโทรมตามสังขาร
3. การยอมรับในความบกพร่องของร่างกาย การเจ็บไขของผู้ใหญ่ และการศรัทธาให้เหมาะสม จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้ใช้การฝึกความสามารถที่มีอยู่เดิม นอกจากนั้น การจะให้ผู้ใหญ่ทำอะไร ต้องหาทางสร้างความสนใจและความศรัทธาเสียก่อน
4. ครูต้องอดทนต่อการที่ผู้ใหญ่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้แสดงความคิดเห็น โดยอธิบาย ไม่ควรบังคับหรือจูงใจให้เห็นดีตามครู ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้ตัดสินใจด้วยตนเอง โดยอาศัยความคิดเห็นของตนเอง จากการอ่าน จากครู หรือเพื่อนด้วยกันมาเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจ
5. เนื้อหาของวิชาที่เรียน ควรให้สอดคล้องกับปัญหาในชีวิตประจำวัน และสามารถนำมาใช้ได้

6. การวางตัวและการสร้างสรรคความสัมพันธของครูกับนักเรียน คือผู้ใหญ่ควรวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ควรเป็นกันเอง เห็นอกเห็นใจ จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น

7. การลงโทษโดยวิธีการใด ๆ ควรหลีกเลี่ยง การยกย่องชมเชยควรใช้ให้เหมาะสมกับโอกาส การชมเชยด้วยวาจาอย่างตรงไปตรงมาก็ดี การชมเชยที่เกิดจากความจริงก็ดี น่าจะแก้ไขไม่ให้บ่อยจนทำให้รู้สึกว่า การชมเชยเป็นของธรรมดา

8. การจะให้ผู้ใหญ่ตอบคำถามหรืออภิปรายต่อหน้าหลาย ๆ คน บางครั้งอาจทำได้ยาก เพราะผู้ใหญ่แต่ละคนย่อมระวางมิให้ตนเองพูดอะไรหรือแสดงอะไรผิด ๆ การให้ผู้ใหญ่แสดงความคิดเห็นในประชุมจึงนิยมให้ปรึกษากับเพื่อน ๆ ก่อน

9. การสอนด้วยการบรรยายอย่างเดียว ควรเปลี่ยนมาเป็นการบรรยายประกอบเทคนิคอื่น ๆ เช่น อภิปราย การใช้อุปกรณ การสาธิต การแสดงประขามติ การให้ทดลอง วิธีสอนต่าง ๆ ควรเลือกให้เหมาะสมกับความมุ่งหมายของการเรียนการบรรยายนำมาใช้ในการแนะนำบทเรียน ก็ยังมีประโยชน์อยู่มากกว่าการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะช่วยให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์เดิมซึ่งมีอยู่แล้วผสมผสานกับประสบการณ์ใหม่ ความรู้สึกใหม่ ๆ เจตคติใหม่และความคิดรวบยอดใหม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแนววิธีการที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ผู้ใหญ่

จิตวิทยาในการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่

ประเด็นสำคัญของจิตวิทยาในการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ ที่ควรคิดและปฏิบัติอาจสรุปได้จากคำถามต่อไปนี้

อะไรคือวัตถุประสงค์ของการศึกษา คำถามนี้ดูเหมือนจะเป็นคำถามทางด้านปรัชญามากกว่าทางด้านจิตวิทยา แต่คำตอบของคำถามนี้จะได้มาจากอิทธิพลของคุณค่าสังคมและบุคคล

เท่าที่ผ่านมา ระบบการศึกษาเริ่มมีบทบาทตั้งแต่บุคคลซึ่งเห็นคนเป็นเครื่องจักรหรือหุ่นยนต์ กิจกรรมทั้งหลายเกิดจากแรงผลักดันภายนอก ผู้รู้เป็นผู้กำหนดวิธีการที่คนอื่นต้องปฏิบัติตาม วัตถุประสงค์ของการศึกษาในระบบนี้ก็คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม สร้างคนให้เป็นไปตามแบบที่สังคมต้องการ ผลทางการศึกษาในระบบนี้ก็คือ หลักสูตรการศึกษาที่เน้นในด้านเนื้อหา

การศึกษาอีกระบบหนึ่ง เพิ่งเริ่มมีบทบาทในเร็ว ๆ นี้ เห็นคนเป็นสิ่งมีชีวิต (organismic model) กล่าวคือ เห็นคนเป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งมีการเจริญเติบโตและพัฒนาและคนเป็นผู้เริ่ม ผู้ปฏิบัติกิจกรรมมากกว่าจะเห็นคนเป็นที่ยอมรับกิจกรรมซึ่งเริ่มจากแรงผลักดันภายนอก ผู้รู้เป็นผู้สร้างสรรค์และปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ วัตถุประสงค์ของการศึกษาตามระบบนี้ คือการส่งเสริมให้คนแต่ละคนพัฒนาจนเต็มความสามารถอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของเขา รวมทั้งพัฒนาสังคม โดยส่งเสริมให้ทุกคนเป็นผู้ร่วมกันสร้างสรรค์ผลทางการศึกษาของระบบนี้ ก็คือหลักสูตรที่เน้นวิธีการเรียนมากกว่าผลการเรียนและความสามารถในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง และเน้นประสบการณ์ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนามากกว่าจะเน้นบทบาทของผู้รู้ ซึ่งเป็นเพียงแหล่งพัฒนา

สำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ ดูจะมีความเห็นแตกแยกกันใน 2 ระบบนี้ ด้านหนึ่งยึดเนื้อหา อีกด้านหนึ่งพยายามตอบสนองความต้องการของผู้เรียน อาจจะเป็นไปได้ที่ว่าตามหน้าที่ของคน คนหนึ่งเป็นเพียงเครื่องจักร และทางการศึกษาควรจะมีรูปแบบเครื่องจักร ถ้าเป็นเช่นนี้เราจำเป็นต้องรู้อย่างถ่องแท้ว่ามีหน้าที่เหล่านี้ มีอะไรบ้าง เพื่อที่เราจะได้กำหนดบทบาทของการศึกษา หรืออาจเป็นได้ว่า แบบที่เน้นการเป็นเครื่องจักร เหมาะสมกับศตวรรษที่เปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างเชื่องช้าเหมือนเต่าคลาน แต่ที่จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วภายในช่วงชีวิตหนึ่ง คนจะเห็นการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่น้อย และด้วยเหตุผลนี้ วัตถุประสงค์ของการศึกษาในปัจจุบันสมควร เป็นการผลิตผู้เรียนที่ไม่การเรียนตลอดชีวิต

การพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่ในภายหน้า จะเป็นไปอย่างช้า ๆ ถ้าไม่สนับสนุนการศึกษามาตลอดชีวิต รวมไปถึงจนถึงการสนับสนุนนักศึกษาระบบผู้เยาว์ ให้เห็นนโยบายการผลิตผู้เยาว์ให้เป็นผู้ไม่การเรียนไปตลอดชีวิตด้วย

อีกประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาก็คือ อะไรมาก่อนมาหลังระหว่าง การกำจัดความยากจน และผู้ไม่รู้หนังสือกับการช่วยให้ผู้ถูกข่มขู่ว่าเขาถูกข่มขู่.

องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนที่ดี

มีวิธีการสอนอยู่มากมายหลายวิธีในการสอนเพื่อให้รู้หนังสือ แต่ว่าวิธีการสอนก็มีทั้ง ข้อดีเปรียบและข้อบกพร่องในตัวเอง วิธีการเท่าที่นิยมกันก็คือ วิธีการสอนแบบลอบาค (Laubach Method) วิธีแบบโกวิน (Govin Theme) วิธีการสอนเป็นพยางค์ (Syllable Method) วิธีการสอนเป็นคำหรือประโยค (Word or Sentence Method)

ในการสอนนั้นไม่ว่าจะใช้วิธีการใด ๆ ก็ตาม มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่สามประการ คือ ⁽¹⁾

1. แรงจูงใจและการสนับสนุนให้นักเรียนมีความสนใจ (Motivation and sustaining student interest) ผู้ใหญ่ส่วนมากจะต้องการเรียนอ่านและเขียนเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น เขาต้องการเป็นเกษตรกรที่ดี แม้บ้านที่มีความสามารถเป็นพลเมืองที่ดีขึ้นกว่าเดิม สิ่งเหล่านี้ควรจะใช่เป็นแนวทางในการเตรียมเอกสารที่ใช้เพื่อการอ่านในตอนแรก ๆ เอกสารเหล่านี้จะให้ประโยชน์ได้ในทันทีทันใดสำหรับนักเรียนและสามารถพยุความสนใจได้อย่างดีด้วย

2. จิตวิทยาของผลสัมฤทธิ์ (Psychology of achievement) ผู้ใหญ่จะขาดความอดทนต่อการเรียน และเขาต้องการทราบถึงความก้าวหน้าของตัวเองทุกอย่างก้าว ดังนั้น เอกสารแต่ละวิธีการสอนควรต้องนำไปสู่แนวทางที่ช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่าเขาได้เรียนรู้อะไรที่ถูกต้องไปแล้วบ้าง ซึ่งหมายความว่าเขาลำบากนำไปใช้ได้ทันทีหลังจากเรียนจบแล้ว

¹ ลู่วัดน์ วัฒนวงศ์ การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประเทศกำลังพัฒนา กรุงเทพฯ : วิทยุอักษรการพิมพ์, 2524 หน้า 87-89.

3. ความเร็วของการเรียนรู้ (Speed of learning) ผู้ใหญ่ต้องการเรียนอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้น โครงการหรือโปรแกรมใด ๆ ควรจะได้วางแผนการอย่างรอบคอบ ควรจะได้กระทำการสอนโดยใช้เวลาในการเรียนรู้สั้นด้วยวิธีการสอนที่ดีและเหมาะสม

ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้หนังสืออย่างใช้การได้ภายในระยะเวลาประมาณหกเดือนโดยการมาเข้าชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอสองหรือสามครั้งต่อสัปดาห์ เอกสารที่ใช้ต้องเป็นศูนย์กลางของความสนใจสำหรับผู้ที่ไม่รู้หนังสือ วิธีการสอนที่ใช้และได้ผลมากจะต้องเป็นประโยคที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้เรียนสามารถใช้ได้ทันทีทันใด วิธีการสอนแบบที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (A global-learner centred approach) เป็นชื่อที่ยาวและยุ่งยากสำหรับแนวความคิดพื้นฐานง่าย ๆ แต่ว่ามันจะช่วยให้เกิดความหมายอย่างพอเพียง วิธีการนี้ควรจะได้ปรับปรุงเพื่อการใช้ตามชนิดของการสอนและกลุ่มของผู้เรียน ความสนใจ (interest) ของผู้เรียนเป็นความสำคัญที่เหนือกว่าสิ่งใด และการเน้นถึงความสำคัญไม่ควรจะอยู่ที่การอ่านและเขียนเท่านั้น แต่ว่าควรจะดูพัฒนาการทั่ว ๆ ไปของผู้ใหญ่และควรจะเป็นไปตามทิศทางความสนใจของแต่ละคน (self-interest) ตามความหมายนี้ก็คือ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือจะได้ผลดีที่สุดถ้าหากมีการผสมผสานกับโครงการอื่น ๆ ทางด้านพื้นฐานการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาการเกษตร การรณรงค์เพื่อการอนามัยและสาธารณสุข คำว่า "การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ" (functional literacy) จะเน้นและให้ความสำคัญกับชนิดของการรู้หนังสือในโครงการแบบนี้มากที่สุด

เราได้เรียนรู้ถึงวิธีการสอนผู้ที่ไม่รู้หนังสือและการเขียนแบบเรียนแล้ว คำถามที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือจะค้นหาเอกสารประกอบการอ่านได้อย่างไร? สิ่งนี้เป็นความสำคัญมากเพราะเมื่อผู้ใหญ่ได้เรียนวิธีการอ่านและเขียนแล้ว ควรจะจัดทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้นักศึกษาได้กระทำติดต่อกันไป ด้วยเหตุนี้ สิ่งเป็นความจำเป็นที่จะต้องเตรียมเอกสารการอ่านเป็นการพิเศษสำหรับผู้ใหญ่เมื่อถึงขั้นนี้ สิ่งนี้เป็นเรื่องสำคัญเมื่อเขาได้เรียนมาจนถึงขั้นใช้การได้แล้ว ถ้าหากขาดหนังสือที่ใช้อ่าน ความชำนาญในการอ่านจะหายไปอย่างรวดเร็ว การคัดเตรียมหาเอกสารการอ่านสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ ยุ่งนอกเหนือความสามารถและขอบข่ายของครูผู้สอนแต่ละคน ดังนั้น จึงเป็น

ความรับผิดชอบของหน่วยงานซึ่งมีความรับผิดชอบ และแหล่งของทรัพยากรเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยเฉพาะ

ข้อเสนอแนะสั้น ๆ ต่อไปนี้จะเป็นประโยชน์ในการเขียนเอกสารที่ใช้อ่านประกอบสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ แม้ว่าจะเป็นการแนะนำที่แลดูธรรมดา แต่มีความสำคัญมาก

1. คำศัพท์สำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ จะมีความจำกัดและผู้เขียนต้องคำนึงเสมอเมื่อเตรียมเอกสารสำหรับการนี้
2. เมื่อมีการแนะนำคำใหม่ ๆ ควรจะได้สร้างขึ้นมาจากคำที่เคยทราบแล้ว หรือจากประโยคที่เขาคุ้นเคยมาแล้ว
3. ควรมีการใช้คำใหม่ ๆ ไม่มากนักในแต่ละหน้า
4. ควรมีการกล่าวซ้ำถึงคำใหม่ ๆ ในหนังสือเล่มนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
5. ควรจะเขียนให้ได้ประโยคที่สั้น ๆ แต่ให้มีความยาวแทรกอยู่บ้างก็ได้เพื่อป้องกันความซ้ำซาก
6. ควรพยายามให้แต่ละย่อหน้าไม่ยาวจนเกินไปนัก
7. ควรพยายามใช้ประโยคที่เป็นการพูดโดยตรง (direct speech) เท่าที่เป็นไปได้
8. ให้เนื้อหานั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ใหญ่มากที่สุด
9. ถ้าหากเนื้อหาของเอกสารการอ่านเป็นเรื่องราวต่าง ๆ แล้วต้องเป็นเค้าโครงเรื่องจริงที่ผู้ใหญ่เข้าใจได้
10. ต้องสร้างให้ลักษณะต่าง ๆ ของเรื่องราวเหล่านั้นแลดูมีชีวิตชีวาสำหรับผู้่านครูที่สอนนักศึกษาผู้ใหญ่

ไม่ว่าเรากำหนดถึงการศึกษายุใหญ่ในรูปแบบใดก็ตาม ผู้ที่ทำหน้าที่ในการสอนส่วนใหญ่ก็คือ บรรดาครูที่สอนเป็นบางเวลา พวกที่ไม่ได้มีอาชีพเป็นครูโดยตรง และบรรดาผู้ทำการสอนเฉพาะ

วิชา (tutors) โดยทั่ว ๆ ไปแล้วบรรดาท่านเหล่านี้มาจากกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้คือ ครูที่สอนประจำในโรงเรียน ข้าราชการพลเรือนและบุคคลในวงการธุรกิจและการค้าขาย ครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนทั่ว ๆ ไปนั้นจะเข้ามาสู่การศึกษาผู้ใหญ่เมื่อมีโครงการที่จะต้องทำ และก็ เป็นงานที่หวังว่าจะได้รับความร่วมมือด้วยเป็นกลุ่มแรก ในออฟฟิศนั้นโดยทั่ว ๆ ไปแล้วเขาเหล่านี้เป็นส่วนที่มีการศึกษามากที่สุดในการประชุม รวมทั้งเป็นส่วนสำคัญมากของสังคมด้วย เนื่องจากความจำเป็นดังนั้น เขาจึงถูกพิจารณา เป็นแหล่งวิทยากรที่จะช่วยให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ นั่นคือ เขาถูกสันนิษฐานว่าต้องมีความรับผิดชอบที่จะช่วยสอนให้แก่บรรดาผู้ใหญ่ นอกจากการสอนประจำในโรงเรียน สิ่งนี้คือความรับผิดชอบซึ่งครูทุกคนอาจจะไม่เต็มใจรับก็ได้

ข้าราชการพลเรือนเป็นกลุ่มวิชาอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเข้าถึงฐานของสังคม เขาเหล่านี้สามารถให้ความช่วยเหลือได้แม้ว่าจะปราศจากพื้นฐานทางด้านการสอน เพราะว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารนั้นก็คล้ายกับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความรู้ในสาขาวิชาของตนที่อาจจะฝึกหัด และทำการสอนในบางวิชาได้ ประชาชนทางด้านธุรกิจและการค้าในโดยเฉพาะในเขตตัวเมืองอาจจะให้ความช่วยเหลือได้อย่างมาก บรรดาแม่บ้านก็สามารถรวมเข้าในกลุ่มพิเศษนี้เช่นกัน เพราะว่าสามารถช่วยในการจัดการทางด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เป็นครั้งคราว โดยเฉพาะพวกที่มีคุณสมบัติพร้อมและอาจจะช่วยเหลือประเภทต่าง ๆ ของการศึกษาผู้ใหญ่ได้ด้วย

มีลักษณะที่สำคัญ ๆ ร่วมกันอยู่สองประการในบุคคลเหล่านี้คือ เขาเหล่านี้เป็นบุคคลที่ค่อนข้างจะมีธุรกิจมากและส่วนมาก เขามักจะขาดประสบการณ์และศิลปะทางด้านการศึกษาผู้ใหญ่ด้วยไม่ว่าเขาจะเป็นครูที่สอนประจำในโรงเรียนหรือนักธุรกิจก็ตามจะต้องทำงานตลอดทั้งวันก่อนหน้าที่จะเริ่มทำการสอนผู้ใหญ่ในตอนเย็น เป็นที่พบกันบ่อย ๆ ว่าบุคคลประเภทนี้มักจะมีภาระมากมายที่ต้องทำและเป็นสมาชิกของสมาคมอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น เขาจึงต้องการเวลาในการทำงานมากในทำนองเดียวกัน โดยส่วนใหญ่แล้ว เขาก็ขาดประสบการณ์ทางการศึกษาผู้ใหญ่และไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในด้านเทคนิคการสอนผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้น ส่วนใหญ่แล้วจึงไม่ใช่ของง่ายสำหรับเขาที่จะเตรียมเอกสารหรือการที่จะเข้าชั้นเรียน และทำการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่

แรงจูงใจของครูที่ทำการสอนผู้ใหญ่⁽¹⁾

แรงจูงใจที่สำคัญที่สุด คือการเสียสละเวลาของบุคคลเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่ บุคคลส่วนมากเหล่านี้มีโอกาสดีกว่าทางด้านการศึกษาและมีประสบการณ์ที่กว้างขวางมีความปรารถนาที่จะใช้โอกาสนี้เพื่อแบ่งปันความรู้ทางด้านการศึกษาให้กับเพื่อนวัยและหญิงที่มีโอกาสน้อยกว่าตัวเขา โครงการเพื่อสร้างชาติสำคัญ ๆ ที่กระทำอยู่ในอัฟริกันนั้นแรงจูงใจด้านนี้มีอยู่เข้มแข็งมากและช่วยย้ให้มีภาระเสียสละอย่างยิ่งที่ทำให้มีความสนใจต่อชุมชนเพิ่มมากขึ้น

แรงจูงใจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ แรงจูงใจที่เป็นการหวังผลทางด้านการเงิน โครงการทางการศึกษาผู้ใหญ่หลาย ๆ โครงการได้ล้มเหลวไปเนื่องจากว่ามองข้ามแรงจูงใจนี้ไป ค่อนข้างจะไม่ค่อยมีใครที่ทำงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังอะไรเลย อาจจะเป็นไปได้ว่าเขาทำด้วยอุดมคติที่บุคคลควรประพฤติ แต่ว่าโครงการที่จัดทำทางการศึกษาผู้ใหญ่ นั้นโดยสรุปถึงความคิดต่าง ๆ ที่ทำไปโดยไม่เห็นผลอะไรเลยนั้นจะได้ผลลัพธ์ในทางลบมากกว่า บางคนอาจจะไม่ต้องการได้รับเกียรติคุณในการทำงาน หรือการให้บริการแก่คนอื่น ๆ เท่านั้น แต่ว่าสิ่งที่เขาต้องการนั้นคือผลที่ได้เป็นตัวเงิน สังคมที่ความมีน้ำใจเป็นสิ่งเด่นชัดจะทำให้บางคนสามารถปฏิบัติได้โดยการให้บริการฟรี และจะเป็นสิ่งที่เสียสละอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามอาจโชคไม่ดีนักเนื่องจากคนส่วนมากให้ความช่วยเหลือเพื่อผลทางการเงิน และเขาจะไม่ให้ความร่วมมือต่อไป ถ้าปราศจากผลที่ได้เป็นเงิน ดังนั้นจึงไม่เป็นการฉลาดเลยถ้าหากมองข้ามความจริงข้อนี้ไป

แรงจูงใจอีกประการหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้คนมาให้ความช่วยเหลือในการสอนผู้ใหญ่เป็นบางเวลา ก็คือได้รับการยกย่องทางฐานะในสังคม คนส่วนมากปรารถนาที่จะได้รับความสำคัญในชุมชน

¹ ลู่วัดน์มน์ วัฒนวงศ์, การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประเทศกำลังพัฒนา หน้า 41-44.

คนอีกจำนวนมากที่มีโอกาสทางการศึกษาด้วยตัวของเขาเอง อาจจะมีผลกับการสอนผู้ใหญ่ พวกเขาได้มีโอกาสอภิปรายเรื่องราวทางวิชาการในบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ แรงจูงใจด้านนี้จะป็นจริงในการศึกษาผู้ใหญ่แบบเล็ร ซึ่งช่วยให้เขาได้มีโอกาสสอนวิชาที่ตัวเองมีความชำนาญเป็นพิเศษ คนส่วนมากล่นก่นานกับความลำบากของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ และก็เตรียมมาทำงานนี้ด้วยเหตุผลธรรมดา ๆ เพราะว่าเขามีความสบายใจที่ได้ล่น

เหตุผลประการสุดท้ายก็คือ บางคนต้องการล่นเพื่อเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ แล้วก็ีมีบางคนมีแรงจูงใจทางด้านนี้ โดยหารู้แก่ราคาญด้วยการมาล่นนักศึกษาผู้ใหญ่

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเหตุผลหลักที่สำคัญ ๆ ว่าทำไมคนจึงมาล่นผู้ใหญ่ในชั้นเรียนที่สดขึ้นบางเวลา (part-time adult classes) และอาจจะมีเหตุผลมากกว่าที่กล่าวมานี้ เป็นความสำคัญที่ควรบันทึกไว้ด้วยว่าคนส่วนมากนั้นเข้ามาพร้อมด้วยเหตุผลมากกว่าหนึ่งและเหตุผลเหล่านั้นอาจจะมีผลกันไป

จุดประสงค์ของการให้มีความเข้าใจถึงคุณลักษณะและแรงจูงใจของผู้ช่วยเหลือแบบอาสาสมัครในงานการศึกษาผู้ใหญ่ ก็เพื่อที่จะช่วยให้ผู้สดดำเนินการด้านนี้สามารถให้ความสนับสนุนและให้กำลังใจเขาได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งถ้าหากเกิดบางสิ่งบางอย่างผิดพลาดขึ้นจะได้เข้าใจว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งจะช่วยให้หาทางแก้ไขได้ง่ายเข้า

สำหรับบุคคลที่มาช่วยแบบอาสาสมัครนั้น เขาต้องมีภาระเพิ่มมากขึ้นจากงานหนักที่ทำในเวลากลางวันอยู่แล้ว .เขาจะมีความเหน็ดเหนื่อยรวมทั้งไม่มีเวลาเตรียมเอกสาร เพื่อบรรยาย ตำราและหนังสือเรียน โดยทั่ว ๆ ไปแล้วเขาต้องการได้รับคำแนะนำเพื่อให้สามารถทำการล่นได้อย่างดีที่สุด

โดยทั่วไปแล้วมิใช่เป็นการง่ายที่จะทำให้ครูเหล่านี้มีโอกาสบอกคำแนะนำด้านวิธีการล่น ดังนั้น อาจจะต้องเตรียมเอกสารประกอบการล่นให้เข้าด้วยรายต่าง ๆ สามารถสดขึ้นได้

ถ้าหากว่ามีครูเหล่านี้เพียงพอเพียง ควรจะได้ชักชวนให้ครูทั้งหลายเตรียมด้านหลักสูตร รายชื่อหนังสือที่อ่านประกอบการเรียน วิธีการที่จะช่วยได้อย่างมาก ค้นหาหลักสูตรตัวอย่าง และหนังสือที่เสนอแนะให้เขาอ่านเพื่อใช้ได้อย่างถูกต้อง

การบรรจุผู้ทำการสอนแบบอาสาสมัครนี้มีความสำคัญ ในบางกรณีอาจจะทำได้ยาก มันจะเป็นการง่ายเข็ดถ้าหน่วยงานนั้นมีชื่อเสียงรวมทั้งการให้การบริการที่ดีด้วย เมื่อครูติดต่อและทราบว่ามีการระมัดระวังที่ยิ่งใหญ่โดยเฉพาะเมื่อได้รับการบรรจุ ควรจะต้องแจ้งให้ชัดเจนถึงข้อผูกมัดที่คาดหวังจากครูผู้นั้น ในเวลาเดียวกันก็ไม่ควรจะทำให้เขารู้สึกตกใจกับภาระหน้าที่ซึ่งหนักมากนั้น

บรรดาครูผู้ทำการสอนเป็นบางเวลาในด้านการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีความสำคัญอย่างมาก และเขาควรจะได้รับการปฏิบัติอย่างดี ด้วยความระมัดระวังและเข้าใจถึงความช่วยเหลือที่เขาจะกระทำให้โครงการต่าง ๆ ได้รับผลสำเร็จ เขาจะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในแนวหน้าของกิจกรรมทั้งหลาย และมีความกระตือรือร้นในงานด้านการศึกษาผู้ใหญ่

แรงจูงใจในการเรียน

เพื่อให้สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใหญ่เข้าร่วมโครงการ เราจะต้องเข้าใจมูลเหตุที่จูงใจให้ผู้ใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมเสียก่อน ประการแรก ต้องตระหนักว่าผู้ที่มาเรียนนั้นเขาก็เป็นผู้ใหญ่เหมือนกับเรานี่แหละที่เขาเข้ามาก็เพราะความสนใจและความต้องการของเขาเอง มิใช่เพราะมีกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่บังคับให้เขาเข้ามา ทำไมเขาจึงเข้ามาศึกษาในโครงการการศึกษาออกโรงเรียนนี้ ในการสำรวจและวิจัยเหตุที่ผู้ใหญ่เข้ามาทำกิจกรรมได้รู้ผลดังนี้ ดร. ฮัท ได้รายงานว่ามีสองในสามของผู้ที่มาเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ภาคค่ำนั้นมาได้มาเพราะอยากได้ความรู้อย่างเดียว เขามาเพราะเขาอยากได้เพื่อนบ้าง เพราะเป็นเหตุให้ได้ออกจากบ้านบ้าง เพราะอยากเพิ่มพูนความเฉลียวฉลาดของเขาบ้าง หรือบางทีก็เพื่อจะหนีภารกิจทางบ้านก็มีอยู่บ้าง เมื่อเรารู้ว่าผู้ใหญ่ที่มาเรียนมีแรงจูงใจหลาย ๆ ประการมิใช่เพื่อเนื้อหาความรู้อย่างเดียว จึงควรจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ใหญ่ที่มาเรียนได้ประสบความสำเร็จตามที่เขาต้องการ เช่น การจัดให้มีกิจกรรมที่ผู้ใหญ่เหล่านั้นจะได้มีส่วนร่วม

มีโอกาสร้างความรู้รัก ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับครูอาจารย์ และระหว่างนักศึกษากับนักศึกษาด้วยกันเองด้วย⁽¹⁾ การศึกษาก็ควรทำให้มีส่วนร่วมตั้งกล่าวนั้นอาจจัดในรูปการอภิปราย และ ดร. ฮัท ก็ได้นับถือว่าการอภิปราย คือ กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนมีส่วนร่วมได้มาก และจะเป็นแนวโน้มที่ผู้จัดการศึกษานอกโรงเรียน นิยมใช้กันเป็นอันมากด้วย⁽²⁾

ผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ได้รายงานว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีกว่า ถ้าผู้ใช้วิธีการและเทคนิคหลาย ๆ อย่าง ดร. คิต ได้ค้นพบว่าผู้ใหญ่ที่ได้รับมอบหมายให้มีส่วนรับผิดชอบในกิจกรรมการศึกษาของเขาจะมีผลก้าวหน้าทางการเรียนรู้มากพอสมควร คือการเรียนที่จัดให้มีความหมายและเหมาะสมกับชีวิตประจำวันของผู้ใหญ่ จะช่วยการเรียนของผู้ใหญ่ได้อย่างดี สำหรับหาควรทำแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตทหารและชีวิตของผู้ใหญ่ด้วย จงอย่าใช้แบบเรียนที่ทำไว้สำหรับเด็กเป็นอันขาด เพราะจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร⁽³⁾

การที่จะให้นักศึกษาผู้ใหญ่ได้อยู่ร่วมในกิจกรรมการศึกษาให้นานจนจบหลักสูตรนั้น นอกจากจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาแล้ว ยังจะต้องสร้างกิจกรรมแนะแนวที่มีประสิทธิภาพด้วย

¹ Paul H. Sheats, Clarnee D. Jyne, and Ralph B. Spence Adult Education (New York : The Dryden Press, 1953), p. 325.

² Powell and Aker, Teaching and Learning in Adult Basic Education, pp. 21-23.

³ Kidd, J.R. How Adults Learn. New York : Association Press, 1959 p. 169.

แรงจูงใจในการเรียนด้านอาคารสถานที่ สถานที่เรียนที่เย็น ภูมิโอบหรือร้อน ภูมิโอบ จะทำให้ไม่ลุ่มบายกายแก่ผู้เรียนและจะเกิดความรู้สึกทางลบ สิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดอุณหภูมิของสถานที่เรียนให้พอเหมาะจะช่วยให้เกิดความรู้สึกที่เล่นอแนะสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดห้องเรียน คือ

1. ให้มีแสงไฟที่เพียงพอ
2. จัดห้องให้สะอาดและเป็นระเบียบ
3. ที่นั่งเปลี่ยนได้ให้เหมาะสมกับเทคนิคที่จะสอน
4. ไม่มีเสียงรบกวนที่ทำลายสมาธิของนักศึกษา
5. มีของนิทรรศการหรือประดับพอสมควร

สิ่งสำคัญที่สุดในงานการศึกษาผู้ใหญ่ คือ การสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใหญ่เข้าร่วมเรียน นักศึกษาบางคนอาจมีแรงจูงใจด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตามเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและของผู้สอนที่จะต้องสามารถใช้หลักการทางจิตวิทยาและทางสังคมศาสตร์ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใหญ่อยากเรียน และอยู่จนจบหลักสูตรการศึกษาที่เขาเข้าเรียนแล้ว เรื่องแรงจูงใจของนักศึกษานี้ควรสร้างตั้งแต่ การค้นหา การเข้าเรียนระหว่างอยู่ในกิจกรรมการเรียน ตลอดจนจบแล้วก็ยังมีแรงจูงใจที่จะเพิ่มพูน หรือใช้ความรู้นั้น ๆ ให้บังเกิดผล

ประสิทธิภาพของผู้ดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่ นั้น จะวัดได้จากผลที่สามารถทำให้นักศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของเขาหรือจบหลักสูตรการศึกษาในวิชานั้น ๆ สิ่งที่จะให้เกิดความสำเร็จดังที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงานการศึกษาผู้ใหญ่ที่พร้อมใจ ทุ่มใจ และจริงจังเท่านั้น ไม่ว่าจะใช้เทคนิคใด ไม่มีทางที่จะสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใหญ่ เข้าเรียนและประสบความสำเร็จได้ ถ้าปราศจากความพร้อมใจ การทุ่มใจ และจริงจังในงานการศึกษานอกโรงเรียน

ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่

จากผลงานวิจัยของ นวลเส้นีห์ วงศ์เชิดธรรม⁽¹⁾ พบว่า

1. ปัญหาด้านหลักสูตร

นักศึกษาผู้ใหญ่ย้ายระดับ 1 และ 2 ไม่มีปัญหาด้านหลักสูตร นอกนั้นมีปัญหาด้านหลักสูตร อยู่ในเกณฑ์น้อย

นักศึกษาผู้ใหญ่หญิงทุกระดับ มีปัญหาด้านหลักสูตรอยู่ในเกณฑ์น้อย

2. ปัญหาด้านการเรียนการสอน

ก. ปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอน

นักศึกษาผู้ใหญ่ย้ายระดับ 1 และ 2 ไม่มีปัญหาด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับครูผู้สอน นอกนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอนในเกณฑ์น้อย

นักศึกษาผู้ใหญ่หญิงระดับ 1 และ 2 และระดับ 3 ไม่มีปัญหาด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับครูผู้สอน ส่วนระดับ 4 และระดับ 5 มีปัญหาด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อย

ข. ปัญหาเกี่ยวกับตัวนักศึกษาเอง

นักศึกษาผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงทุกระดับ มีปัญหาด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับตัวนักศึกษาเองอยู่ในเกณฑ์น้อย

3. ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการศึกษา

ก. ปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษา

¹ นวลเส้นีห์ วงศ์เชิดธรรม ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่ ส่วยลำมัญ
ในเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2522.